

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»**

Навчально-науковий Інститут мистецтв

Кафедра методики музичного виховання та диригування

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ПОСТАНОВКИ
ГОЛОСУ У ВНЗ**

Освітня програма Середня освіта (Музичне мистецтво)
за другим (магістерським) рівнем

Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними
спеціалізаціями)

Галузь знань 01 ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від «29» серпня 2019 р.

м. Івано-Франківськ – 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Методологія викладання постановки голосу у ВНЗ
Викладачі	Шуляр Орест Дмитрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування; Молодій Ольга Романівна, заслужена артистка України, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування
Контактні телефони викладачів	0502055617 0503386878
E-mail викладачів	orest-gannusia@ukr.net mamamela@ukr.net
Формат дисципліни	Очна, заочна
Обсяг дисципліни	90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	-
Консультації	4 години
2. Анотація до курсу Навчальна дисципліна «Методологія викладання постановки голосу у ВНЗ» належить до циклу дисциплін спеціального практичного спрямування і передбачає поєднання теоретико-методичної та виконавської підготовки студентів. Компетентний підхід до теоретико-методичної та музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва має ґрунтуватися на впровадженні інтегративних зв'язків між фаховими дисциплінами, у яких предметна галузь співвідноситься з різновидами музично- виконавської діяльності й має на меті вдосконалення художнього мислення, творчого потенціалу на засадах самостійного пошуку, спрямованого на творче самовираження майбутніх фахівців. Зміст дисципліни полягає у ознайомленні майбутніх фахівців з науково-теоретичними основами вокальної методики як виду мистецтва, його науковим апаратом; систематизації знань, удосконалення технічних навичок набутих в процесі лекційних і практичних занять; забезпечення методичної підготовки до викладання навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах музично-педагогічної освіти; прищепленні навичок до самостійної роботи з фаховою літературою, орієнтації в ній, а також формуванні навичок до вивчення навчально-художнього вокального репертуару; формуванню широкого художнього музичного кругозору майбутнього викладача вузів; виховуванні вміння самостійно мислити, критично аналізувати прочитану вокальну літературу; визначати методи самостійної роботи студентів над навчально-методичними матеріалами спеціальних дисциплін; навчити студентів складанню та виконанню практичних завдань. Зміст дисципліни полягає у формуванні знань студентів про основні досягнення сучасної методики викладання постановки голосу, умови й шляхи їх реалізації в діяльності вчителя музичного мистецтва з урахуванням інноваційних підходів до організації навчального процесу. Виходячи із сучасного стану і розвитку вокального мистецтва, а також, враховуючи навчальну програму, відпрацьовану в педагогічних навчальних закладах, що готують вчителів музики, слід вважати доцільним вирішення в	

рамках даного курсу перерахованих завдань.

3. Мета та цілі курсу

Мета навчальної дисципліни полягає в естетичному вихованні студентів засобами вокального мистецтва, розвитку їх вокально-технічних та художньо-виконавських умінь, оволодінні теоретичними та методичними основами вокальної педагогіки.

Цілі навчальної дисципліни:

- 1) розвиток виконавських умінь та навичок студентів, збагаченні особистого виконавського та педагогічного досвіду;
- 2) сприяння формування у студентів досвіду методичного аналізу, дослідницького мислення в галузі теорії та методики вокального мистецтва;
- 3) стимулювання творчої активності студентів, переорієнтація виконавського досвіду на майбутню педагогічну діяльність.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати:**

принципи складання тематичних планів по лекційних курсах, раціонального розподілу навчального матеріалу по семестрах; визначення змісту семінарських занять; принципи складання індивідуальних планів роботи з постановки голосу; основи психології професії вчителя музичного мистецтва, форми і методи індивідуальної роботи в класі постановки голосу. Також студенти мають оволодіти навиками написання курсових робіт, рефератів; освоїти колективні форми навчання, методи організації роботи в класі постановки голосу, форми і методи викладання лекційних курсів; знати вивчений теоретичний матеріал з історії вокального мистецтва та вокальної педагогіки, знати вокальну літературу, опанувати методи вирішення проблем вокальної роботи над твором.

4. Результати навчання (компетентності)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: історію процесу становлення вокальних шкіл (європейські, вітчизняні, російські);

- класифікацію голосів та їх якості;
- склад голосового апарату як „вокального” інструменту;
- процес формування вокального голосу, поняття регістрів та резонаторів;
- процес та класифікацію вокального дихання;
- процес розвитку гармонійного слуху;
- значення психологічних аспектів у формуванні співака;
- характеристику персоналій музичного театру (опера, оперета, мюзикл);
- теоретичне та практичне застосування здобутих вокально-технічних навичок;
- гігієну голосу та профілактику захворювань голосового апарату;

вміти:

дати чітку характеристику класифікації вокальних голосів та визначити тип голосу практично;

- дати теоретичний аналіз формування голосу, використання регістрів та резонаторів, застосувати ці знання на практиці;
- практично використовувати правильне вокальне дихання, набуті вокально-технічні навички;
- використовувати психологічні категорії при формуванні співочого голосу;
- користуватися багатством засобів художньої виразності у роботі над вокальним твором;
- застосовувати увесь комплекс здобутих знань і навиків для створення цілісного і довершеного звучання вокального твору.

5. Організація навчання курсу					
Обсяг курсу					
Вид заняття				Загальна кількість годин	
Лекції				20	
семінарські заняття / практичні				10	
самостійна робота				60	
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність		Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий	
I	014 Середня освіта (Музичне мистецтво)		I	Вибірковий	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Змістовий модуль1 Функції голосотвірної системи людини. Тема1. Вступ до спеціальності. Теоретичні засади нейромоторної природи співу. Теорії голосоведення	Лекція	1;7;11;	2		1 тиждень

Тема2. Комплексна робота організму співака – постава, режим, охорона голосу.	Самостійна робота	1;7;11;	9		
Тема3. Акустичні характеристики звука (обертони, імпеданс, форманти, вібрато).	Лекція	1;7;11;15;31	2		2 тиждів
Тема4. Властивості голосотвірної системи. Резонаційні ділянки.	Самостійна робота	1;7;11;15;31	5		2 тиждів
Тема5. Положення гортані в процесі співу та технічні прийоми голосотворення.	Лекція	1;7;11;15;31	2		3 тиждів
Тема6. Основні характеристики якісного співацького звука.	Самостійна робота	1;7;11;15;31	4		3 тиждів
Тема7. Акустична природа співацького звука в єдності з асоціативними відчуттями.	Практичне	1;7;11;15;31	2	10	4 тиждів
Змістовий модуль2. Культура дихання у співі. Тема8. Вокальне дихання. Опора співацького звука. Феномен парадоксального дихання.	Лекція	1;7;15;11;24;	2		5 тиждів

Тема 9. Типи співацького дихання та їх характеристика.	Самостійна робота	1;7;15;11;24;	5		5 тижнів
Тема10. Музично-вокальний слух і слухові асоціації співака.	Лекція	1;7;15;11;24;	2		6 тижнів
Тема11. Внутрішній самоконтроль співака в процесі звукоутворення.	Самостійна робота	1;7;15;11;24;	6		6 тижнів
Тема12. Правильне вокальне дихання як основа якісного співочого звуку. Аналіз відчуттів та формування стійкого навичку в процесі звукоутворення.	Практичне	1;7;15;11;24;	2	10	7 тижнів
Тема13. Діапазон і реєстри голосу. Класифікація голосів і вирівнювання регістрового звучання. «Мікстування» голосу.	Лекція	5;6;7;10;12	2		8 тижнів
Тема14. Регістри голосу та практика вирівнювання регістрових переходів. Класифікація жіночих, чоловічих, дитячих голосів.	Самостійна робота	5;6;7;10;12	5		8 тижнів

Тема15. Діяльність голосотвірної системи людини.	Семінарсь ке заняття	7;9;20;24;	2	10	9 тижден ь
Змістовий модуль3. Методичні основи розвитку голосу людини. Тема16. Вокальна орфоепія і культура мовлення. Недоліки співу та вади мовлення як педагогічна проблема.	Лекція	9;10;12;14;15	2		10 тижден ь
Тема17. Характерні недоліки у співі та мовленні та методи їх подолання.	Самостій на робота	9;10;12;14;15	7		10 тижден ь
Тема18. Вікові етапи розвитку голосу та вокальна робота з дітьми.	Лекція	6;10;12;14;18	2		11 тижден ь
Тема19. Етапи дозрівання голосотвірної системи людського організму.	Самостій на робота	6;10;12;14;18	4		11 тижден ь
Тема 20. Особливості мутаційного періоду розвитку голосу та важливість грамотної роботи педагога в періоді змін.	Практичн е	6;10;12;14;18	2	10	12 тижден ь
Змістовий модуль4. Робота з голосом. Тема 21. Методи і критерії вокального навчання. Систематизація вокальних вправ.	Лекція	5;6;7;10;11;14; 18;20	2		13 тижден ь

Тема22. Методи педагогічного впливу на розвиток голосу(за Р.Юссоном).	Самостійна робота	5;6;7;10;11;14;18;20	8		13 тижнів
Тема23. Вокалотерапія і вплив рок-музики на організм людини. Методи зцілення.	Лекція	1;10;17;19	2		14 тижнів
Тема24. Лікувальні властивості вокальної класичної музики та негативний вплив рок музики на організм людини.	Самостійна робота	1;10;17;19	7		14 тижнів
Тема25. Педагогічні засади вокального навчання.	Семінарське	1;10;17;19	2	10	15 тижнів

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Діагностика знань студентів здійснюється за допомогою: 1)усних опитувань на семінарських заняттях; 2)письмових контрольних робіт згідно тем;
Вимоги до письмової роботи	Контрольна робота дозволяє студентам опанувати необхідними практичними навичками при вирішенні конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи й оволодіння методикою ведення наукових досліджень. Метою виконання контрольної роботи є: закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентами під час набуття теоретичних і практичних навичок. При виконанні контрольної роботи студент повинен продемонструвати вміння у сфері науково-дослідної діяльності, роботи з готовими матеріалами, уміння творчого й оригінального вирішити поставлені завдання. Контрольну роботу студенти виконують самостійно протягом вивчення дисципліни з

	проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу. Контрольна робота оцінюється від 1 до 10 балів. Екзамен – 50 балів. Загальна сума – 100 балів
Семінарські заняття	0 балів - Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст кожної теми навчальної дисципліни, не виконав модульного контролю 3 бали - Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та модульного контролю в цілому. 5 балів – Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни. Виконав лише окремі завдання кожної теми та модульного контролю в цілому. 7 балів - Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни, виконав завдання кожної теми та модульного поточного контролю в цілому. 10 балів - Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного модульного контролю в цілому. Індивідуальне завдання є видом поза аудиторної індивідуальної діяльності результати якої використовуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни. Самостійно підготовлене практичне завдання оцінюється від 1 до 10 балів. До підсумкового контролю студент може отримати до 50 балів, але не менше 20 балів.
Умови допуску до підсумкового контролю	Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту. Студент допускається до іспиту при умові виконання всіх завдань, що ставляться при вивченні програмного матеріалу, оцінюванням практичних та семінарських занять, виконаними контрольними роботами. Семестрова оцінка відображає сукупну суму балів з усіх видів навчальної програми. Поточний контроль на практичних заняттях включає систематичне виконання студентом різних видів індивідуальних завдань, спрямованих на поглиблення знань, отриманих на лекційних заняттях, отримання необхідних умінь і навичок для успішного проведення диригентської практики. Підсумковий контроль оцінюється за такими видами: усне опитування (індивідуальне, фронтальне); практичний контроль, під час якого

	виявляються вміння та навички студентів, набуті під час практичної діяльності.
7. Політика курсу	
У кінцевому результаті, відповідно до поставленої мети, завдань і визначених цілей програми, випускник оволодіє цілим комплексом теоретичних знань, практичних навичок та вмінь з постановки голосу. зможе, вдосконаливши фахову підготовку, успішно працювати у освітній та культурній сферах. Наслідком вивчення навчальної дисципліни студентом є відповідні знання та вміння, а саме: історію процесу становлення вокальних шкіл (європейські, вітчизняні, російські); класифікацію голосів та їх якості; склад голосового апарату як „вокального” інструменту; процес формування вокального голосу, поняття реєстрів та резонаторів; процес та класифікацію вокального дихання; процес розвитку гармонійного слуху; значення психологічних аспектів у формуванні співака; характеристику персоналій музичного театру (опера, оперета, мюзикл); теоретичне та практичне застосування здобутих вокально-технічних навичок; гігієну голосу та профілактику захворювань голосового апарату; тощо. Майбутній педагог повинен вміти: - дати чітку характеристику класифікації вокальних голосів та визначити тип голосу практично; - дати теоретичний аналіз формування голосу, використання реєстрів та резонаторів, застосувати ці знання на практиці; - практично використовувати правильне вокальне дихання, набуті вокально-технічні навички; - використовувати психологічні категорії при формуванні співочого голосу; - користуватися багатством засобів художньої виразності у роботі над вокальним твором; - застосовувати увесь комплекс здобутих знань і навиків для створення цілісного і довершеного звучання вокального твору.	
8. Рекомендована література	
БАЗОВА 1. Антонюк В.Г. Постановка голосу: навчальний посібник для студентів вищих муз. навч. закладів / Валентина Геніївна Антонюк. – К.: Українська ідея, 2000. – 68 с. 2. Базиликут Б.О. Орфоепія в співі: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /Богдан Омелянович Базиликут. – Львів: вид. центр ЛНУ ім.. І.Франка, 2001. – 126 с. 3. Вербов А. Техника постановки голоса /Александр Михайлович Вербов. – М.: Музгиз, 1961. – 51 с. 4. Вілінська І.Н. Вокалізи для середнього голосу з фортепіано / І.Н.Вілінська. – К.: Держ. Вид-во образ-го мист-ва і музичної літ-ри УРСР. 1961. – 75 с. 5. Вокализы итальянских композиторов и учителей пения ХVII-XVIII веков для среднего голоса и фортепиано. – С-Пб: Композитор, 2006. -32 с. 6. Воронін О. 30 вокалізів на основі народних пісень / О.Воронін, О.Вороніна. – К.: Музична Україна, 1991. – 71 с. 7. Голос людини і вокальна робота з ним [Монографія]/ Стасько Г., Шуляр О. та ін. - Івано-Франківськ, 2010. – 336 с. 8. Голубев П.В. Поради молодим педагогам-вокалістам /Павло Васильович Голубев. Пер з рос. Л.М.Єременко. – К.: Музична Україна, 1983. – 62 с. 9. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики (учебное пособие) / Леонид Борисович Дмитриев. При участии А.С.Яковлевой. – М.: Музыка, 2000. – 368с 10. Доронюк В.Д. Основы вокально-педагогической творчості вчителя музыки: навч. пос. для викладачів і студентів вищих навч. закладів і вчителів музики шкіл різного типу /Василь Дмитрович Доронюк, М.Ю.Сливоцький. – Івано-Франківськ: Видавничо-	

дизайнерський відділ ЦТ, 2007. 306 с.

11. Євтушенко Д.Г., Михайлов-Сидоров М.І. Питання вокальної педагогіки /М.Г.Євтушенко та ін.. – К.: Мистецтво, 1963. 339 с.
12. Євтушенко Д.Г. Роздуми про голос: нотатки педагога-вокаліста /Дометій Гурійович Євтушенко. – К.: Музична Україна, 1979. – 91 с.
13. Егорычева М. Упражнения для развития вокальной техники /Марина Ивановна Егорычева. – К.: Музична Україна., 1980. – 111 с.
14. Жишкович М. Основи вокально-педагогічних навиків. (Методичні поради для студентів вокальних факультетів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредит. / Мирослава Жишкович. – Львів: 2007. 43 с.
15. Зейдлер Г. Человеческий голос как музыкальный инструмент. Вокализы в тональностях для высоких голосов / Г. Зейдлер, Б. Лютген. – М., 1998. 49с.
16. Исаева И.О. Эстрадное пение. Экспресс-курс развития вокальных способностей / И.О. Исаева. – М.: АСТ: Астрель. 2008. -319 с.
17. Кіндратюк Б.Д. Духовне здоров'я школярів і музика дзвонів: етнопедагогічний аспект. Науково-методичний посібник / Богдан Дмитрович Кіндратюк. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 270 с.
18. Люш Д.В. Развитие и сохранение певческого голоса / Д.В.Люш. – К.: Муз. Укр., 1988. – 139 с.
19. Менабени А.Г. Методика обучения пению. Учебное пособие для студентов пед. ин-тов /Анжелина Георгиевна Менабени. – М.: Просвещение, 1987, - 96 с
20. Микиша М.В. Практичні основи вокального мистецтва /Михайло Венедиктович Микиша. Літ. Виклад М.Головащенко. – К.: Музична Україна, 1985. – 80 с.
21. Морозов В.П. Искусство резонансного пения: основы резонансной теории и техники / Владимир Петрович Морозов. – ИП РАН, МГК им. П.И.Чайковского, Центр «Искусство и наука», 2002. – 496 с.
22. Назаренко И.К. Искусство пения / И.К. Назаренко. – М.: Музыка, 1968. – 382с
23. Огороднов Д.Е. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе. Методическое пособие / Дмитрий Ерофеевич Огороднов. – К.: Муз. Укр., 1989.- Изд. 3-е. – 165 с.
24. Стасько Г. Психотехніка співу у вокальній педагогіці [Монографія]/ Г.Стасько. – Івано-Франківськ: вид-во ПНУ ім.В.Стефаника, 2011.- 174 с.
25. Стулова Г.П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению / Галина Павловна Стулова. – М.: Прометей, 2002. – 118 с.
26. Сэт Риггс. Как стать звездой: аудиошкола для вокалистов (Техника пения в речевой позиции)/ Сэт Риггс. – М., 2004. – 104 с.
27. Шабутін С. Зцілення музикою [Монографія]/ Сергій Шабутін, Стефан Хміль, Ірина Шабутіна,. – Афіни, Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 192 с.
28. Юссон Р. Певческий голос: исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса / Пер. с франц. Введение Е.Рудакова. – М.: Музыка, 1974. – 262 с.
29. Юцевич Ю.Є. Теорія і методика розвитку співацького голосу: навч.-метод. посібник для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, учителів шкіл різного типу / Юрій Євгенович Юцевич. Ін-т змісту і методу навчання. – К., 1998. – 159 с.
30. Юцевич Ю. Музыка: словник-довідник /Ю.Юцевич. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2003. – 352 с.

ДОПОМІЖНА

1. Гонтаренко Н.Б. Сольное пение: секреты вокального мастерства / Надежда Борисовна Гонтаренко. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 156 с (Любимые мелодии).
2. Дейша-Сионицкая М.А. Пение в ощущениях /М.А.Дейша-Сионицкая. – М.: Музгиз, 1926. – 31 с.
3. Егоров А.М. Гигиена певца /Анатолий Михайлович Егоров. – М.: Медгиз, 1995. – 140 с.

- 4.Емельянов В.В. Развитие голоса. Координация и тренинг (учебно-методическое пособие для учителей музыки и пения, хормейстеров и вокалистов) / Виктор Емельянов. – С-Пб: Лань. 1997. – 192 с.
- 5.Иванников В.Ф. Методика поточного пения /Владимир Филиппович Иванников. – М., 2005. – 16 с.
- 6.Как научиться петь. – М.: Благо, 2002. – 128 с.
- 7.Калабин А. Управление голосом: Эффективная методика постановки и развития голоса / Антон Калабин. – М.: Эксмо, 2006. – 160 с. («Сделай себя сам»).
- 8.Кіндратюк Б.Д. Духовне здоров'я школярів і музика дзвонів: етнопедагогічний аспект. Науково-методичний посібник / Богдан Дмитрович Кіндратюк. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 270 с.
- 9.Кравченко А.М. Секреты бельканто (книга для начинающих певцов) /А.М.Кравченко. – Симферополь: Ред.отдел Крымского комитета по печати, 1993. – 128 с.
- 10.Линклейтер К. Освобождение голоса /К.Линклейтер. Пер. с англ... - М.:ГИТИС, 1993. – В 4-х ч.- 117 с.
- 11.Лаури-Вольпи Дж. Вокальные параллели /Джакомо Лаури-Вольпи. Пер. с ит. Ю.И.Ильина. – Л.: Музыка, 1972. – 304 с.
- 12.Леонтович М.Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України /М.Д.Леонтович. Упор. Л.О.Іванова. – К.: Муз.Україна, 1989. – 133 с.
- 13.Морозов В.П. Тайны вокальной речи / В.П.Морозов. – Л.: Наука, 1967. – 204 с.
14. Морозов В.П. Вокальный слух и голос / В.П. Морозов М-Л.: Музыка, 1965. – 88 с.
- 15.Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посібник / Ольга Миколаївна Олексюк. – К.: КНУКІМ, 2006. – 188 с.
- 16.Оськина С. Музыкальный слух: теория и методика развития и совершенствования /С.Оськина. – М.: ООО Изд-во «АСТ», 2003. – 78 с.
- 17.Павлишин С. Музыка двадцятого століття: навч. посібник / Стефанія Павлишин. – Львів: БаК, 2005. – 232 с.
- 18.Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін):[Монографія] /Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 273 с.
- 19.Прокопенко Н.М. Тайна вокала Шаляпина / Наталья Михайловна Прокопенко. – К.: ИИЦ Госкомстата Украины, 1999. – 228 с.
- 20.Прокопьев В.Н. Как стать певцом и сделать карьеру / В.Н. Прокопьев. – С-Пб.: Русская графика, 2000. – 176 с.
- 21.Стулова Г.П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению / Галина Павловна Стулова. – М.: Прометей, 2002. – 118 с.
- 22.Сэт Риггс. Как стать звездой: аудиошкола для вокалистов (Техника пения в речевой позиции)/ Сэт Риггс. – М., 2004. – 104 с.
- 23.Чайка В. Мистецтво творити голосом. Роль психологічного стану студента у розвитку його вокальної майстерності: поради педагога / Володимира Чайка. – Львів: Місіонер, 2008. – 102 с.
- 24.Шабутін С. Зцілення музикою [Монографія]/ Сергій Шабутін, Стефан Хміль, Ірина Шабутіна,. – Афіни, Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 192 с.
- 25.Юшманов В.И. Вокальная техника и её парадоксы [Монография]/ Виктор Иванович Юшманов. – С-Пб.: Изд-во: ДЕАН. 2001. – 128 с.

Інформаційні ресурси

Опорна навчально-методична література:

- 1.Голос людини і вокальна робота з ним: навчальний посібник/Стасько Г., Шуляр Д. та ін. – Ів-Франківськ: ПНУ ім. В.Стефаника, 2010. – 334 с.;
- 2.Стасько Г. Психотехніка співу у вокальній педагогіці: монографія/ Ів-Франківськ: вид-во ПНУ ім. В.Стефаника, 2011.- 174 с.
- 3.Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва.- К.: Муз.Україна, 1985. – 80 с.
- 3.Нотний матеріал:** збірки творів (арії з опер, солоспіви, пісні) композиторів-класиків минулого і сучасності, народні пісні в аранжуванні і без супроводу, сучасні пісні,

збірники вправ і вокалізів);

4.-Аудіо та -відео записи виконання видатних співаків світового оперного, камерного, естрадного і народного вокального мистецтва;

5.Інтернет-матеріали-майстер-класів (Н.Баскова, Г.Вишневської, М. Кабальє, П.Тютюнника та ін.) щодо вокально-педагогічної роботи з молодими співаками;

6.Записи-інтерв'ю видатних співаків сучасності: педагогічні погляди (Тоті Даль Монте, М. Френі, Плачідо Домінго, Монтсеррат Кабальє та ін);

7. Наукова бібліотека ПНУ ім. В.Стефаника;

8. Наукова бібліотека Інституту мистецтв ПНУ ім. В.Стефаника;

9. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І.Франка;

10. Фонди бібліотеки ОНМЦ (м.Івано-Франківськ);